

حمیدرضا دهقانی*

ادامه اشغال با شهرک سازی: ماهیت رژیم صهیونیستی اسرائیل

۱

چکیده

شهردار صهیونیست بیت المقدس در اواخر سال ۲۰۰۹ طی در یک سخنرانی در لندن با اشاره به برنامه های آتی شهرداری بیت المقدس برای گسترش شهرک سازی گفت: «بر اساس برنامه ۱۰ ساله، شهرداری بیت المقدس ۵۰ هزار خانه جدید در این شهر می سازد. آمریکا هرگز حاکمیت اسرائیل بر بیت المقدس را نپذیرفته است، در حالی که همواره به دنبال فشار آوردن بر اسرائیل است.» این سخنان و سخنان بنیامین نتانیاهو برخی را بر آن داشت تا با توجه به برخی جدلهای بین سران اسرائیل و آمریکا چنین اظهاراتی را کارشکنی اسرائیل و جلوگیری از پیشرفت طرح جورج میچل نماینده اواما در خاورمیانه تلقی کنند. این امر به ویژه زمانی بارزتر می شد که اسرائیل همواره از خطر حماس، حزب الله، ایران و سوریه و ضرورت مقابله آمریکا و جهانیان با این خطر و جنگ علیه آنها سخن می گفت. این مقاله به دنبال آن است که با مروری بر شهرک سازی در تاریخ اسرائیل، ثابت نماید شهرک سازی جزئی از ماهیت اسرائیل است و مسئولان این رژیم هر چند از طرح موضوع شهرک سازی و اقدام عملی در این خصوص و اینکه هیچ حرفی از صلح به میان نیاید و هرگونه ابتکار عملی به شکست بینجامد، خشنود خواهند شد، ولی انتقال یهودیان به فلسطین اشغالی و شهرک سازی با ماهیت اسرائیل عجین شده و این امر در چارچوب راهبرد کلان این رژیم قابل تحلیل است. در هر صورت این موضوع می تواند دلیلی باشد برای اینکه برنامه شهرک سازی در قدس پیش و پس از تشکیل اسرائیل و به ویژه پس از اشغال بخش شرقی بیت المقدس مورد بررسی بیشتر قرار گیرد.

کلیدواژگان: اشغال گری شهرک سازی، قدس شرقی، قدس غربی، مذاکرات صلح، جنگ ۱۹۶۷،

صهیونیسم

* نماینده ایران در سازمان کنفرانس اسلامی، جده

فصلنامه مطالعات منطقه ای: اسرائیل شناسی-آمریکاشناسی، سال یازدهم، شماره ۴ پاییز ۱۳۸۹، صص ۲۴-۱

◆ اسرائیل شناسی- آمریکا شناسی

اسرائیل قدس غربی را در جنگهای ۱۹۴۸ و ۱۹۴۹ و قدس شرقی را در جنگ سال ۱۹۶۷ اشغال کرد، و از ابتدای اشغال هر یک از دو بخش قدس، شهرک سازی را آغاز نمود. شهرک سازی به اندازه ای با ماهیت این رژیم عجین شده که اشغال گری آن را «اشغال گری شهرک سازی» و عرب ها از آن به «احتلال استیطانی» تعبیر می کنند. در طول بیش از ۶۰ سال گذشته، انتقال یهودیان به فلسطین و به ویژه قدس، و شهرک سازی در آن دو پایه اصلی این رژیم را تشکیل داده است.

انتقال و اسکان یهودیان در فلسطین

نخستین طرح برای مهاجرت یهودیان توسط یک تاجر دانمارکی در سال ۱۶۹۵ میلادی آماده و به پادشاهان وقت اروپا ارائه شد و ناپلئون بناپارت، امپراتور فرانسه، نخستین کسی بود که در سال ۱۷۹۹ تاسیس کشور یهود در فلسطین را پیشنهاد داد.^۱ لرد پالمستون، وزیر امور خارجه و نخست وزیر انگلستان هم زمان با تاسیس نخستین کنسولگری انگلیس در بیت المقدس در سال ۱۸۳۸ دستور پشتیبانی رسمی از یهودیان ساکن فلسطین را ابلاغ کرد. وی از سفیر انگلستان در قسطنطنیه خواست پادشاه عثمانی را راضی سازد تا به یهودیان اجازه مهاجرت به فلسطین را بدهد.^۲ جنبش صهیونیسم پس از آنکه در نیمه دوم قرن نوزدهم به عنوان یک جنبش سیاسی آغاز به کار کرد، تلاش خود را بر مهاجرت یهودیان به فلسطین و اشغال این سرزمین متمرکز کرد. از چهره های فعال این جنبش می توان به لورنس اولیفنت (۱۸۸۸-۱۸۲۹) از اعضای مجلس قانون گذاری بریتانیا و عضو هیات دیپلماتیک انگلستان در فلسطین اشاره کرد. او عقیده داشت یهودیان باید با سکونت در فلسطین از تمدن غرب جدا شوند.^۳

شهرک سازی در فلسطین چند مرحله داشته است. مرحله نخست از سال ۱۸۴۰ آغاز و تا سال ۱۹۲۰ ادامه یافت. اگر چه نخستین تلاشهای یهودیان جهت شهرک سازی در این دوره صورت گرفت، اما در ابتدا به دلیل عدم تمایل یهودیان برای مهاجرت به فلسطین با شکست مواجه شد و ثمره ای در بر نداشت و در ادامه از ۱۸۸۲ اقداماتی برای شهرک سازی آغاز شد.

موجهای اول و دوم مهاجرت یهودیان به فلسطین به ویژه از اروپای شرقی و روسیه در این مرحله صورت پذیرفت. مرحله دوم با تحت قیمومت قرار گرفتن فلسطین آغاز می شود. در این مرحله موج مهاجرت یهودیان افزایش یافت؛ به طوری که موج سوم، چهارم و پنجم مهاجرت یهودیان به خاک فلسطین نیز آغاز شد و یهودیان به شکل گسترده ای دست به تصاحب و تصرف اراضی فلسطین زدند.^۴

نخستین شهرک صهیونیست نشین در فلسطین در سال ۱۸۷۸ با نام «بتاح تکفا» برپا شده بود. حامی اصلی این شهرک سازی بارون ادموند روچیلد - از روچیلدهای فرانسه و نواده «جیمز روچیلد» - بود. وی در سال ۱۹۰۰ موسسه «فلسطین برای استعمار یهودی» (پیکا) را تشکیل داد و مدیریت شهرکهای تاسیس شده را به این سازمان واگذار کرد. در این سالها یهودیان ثروتمندی چون مونتپوری (۱۸۸۵-۱۷۸۴) و روچیلد گامهای مهمی در زمینه شهرک سازی برداشتند. در خلال سالهای ۱۸۴۲ و ۱۸۹۷ چند محله یهودی در قدس ساخته شد و ۲۷ شهرک در قدس و اطراف آن برپا شد، ولی شهرک سازی تا اواخر قرن ۱۹ شکل منسجمی نداشت.^۵ یهودیان در سال ۱۸۲۷ برای تشکیل محله یهودی نشین در قدس، انتقال به این شهر را آغاز کردند. در خلال سالهای ۱۹۳۰-۱۸۹۷ میلادی ۲۴ شهرک یهودی نشین دیگر در داخل قدس و اطراف آن ساخته شد و بدین ترتیب شمار شهرکها به ۵۱ عدد رسید و شهر قدس به محل اصلی تمرکز شهرکهای یهودی نشین تبدیل شد. در دومین کنگره بین المللی صهیونیسم در سال ۱۸۹۸، قانونی به تصویب رسید تا بر طبق آن تمامی مسایل مربوط به امور شهرک سازی به سازمان جهانی صهیونیسم سپرده شود. در اواخر قرن نوزدهم با نخستین موج مهاجرتهای دسته جمعی یهودیان از سراسر عالم به فلسطین، نزدیک به ۲۵ هزار یهودی در شهرکهای تازه تاسیس مستقر شدند و موج دوم مهاجرت دسته جمعی یهودیان به فلسطین از سال ۱۹۰۳ آغاز شد، به نحوی که در سال ۱۹۰۷ نخستین شهرک کيبوتص ساخته شد.^۶

در سال ۱۹۱۷ هنگامی که اعلامیه بالفور صادر شد و طی آن انگلستان از برپایی دولتی برای یهودیان فلسطینیان حمایت کرد، نسبت مالکیت عرب ها در شهر قدس ۹۰ درصد بود، در حالی که نسبت مالکیت یهودیان صرفاً ۴ درصد بود. این نسبت در سال ۱۹۹۴ حدود ۸۶ درصد

برای یهودیان و ۴ درصد برای عرب‌ها و ۱۰ درصد برای امور عمومی بود.^۷ در سال ۱۸۸۰ میلادی تعداد یهودیان ساکن قدس از سه هزار نفر تجاوز نمی‌کرد، ولی در سال ۱۹۱۸ میلادی این تعداد به ۱۰ هزار نفر رسید. این رقم با آغاز جنگ جهانی اول در سال ۱۹۱۴ به حدود ۳۵ هزار نفر رسید. در سال ۱۸۸۲ سه شهرک صهیونیست‌نشین به نام‌های ریشون لیتسیون، زخرون یعقوب و روش بینا احداث شدند و به دنبال آن دو شهرک دیگر موسوم به همالیه و اورون در سال ۱۸۸۳ تاسیس گشت. شهرک‌های جدیرا، رهوبوت و مشمار هارون نیز در سال ۱۸۸۴ بنا شدند.^۸

در ابتدای سیطره انگلیسی‌ها بر فلسطین، مساحت قدس ۲۰ کیلومتر مربع بود. آژانس یهود حدود ۷ درصد از مساحت زمین‌های اطراف قدس را مصادره کرد. ژنرال آلبی چند روز پس از ورود به قدس، این شهر را به چهار بخش قدیمی و دیوارهای آن؛ منطقه اطراف شهر قدیمی؛ قدس شرقی و قدس غربی تقسیم کرد.^۹ صهیونیست‌ها محدوده شهری را در سال ۱۹۲۱ ترسیم کردند که محدوده شهر قدیمی و ناحیه گسترده‌ای به عرض ۴۰۰ متر را در شرق دیوار شهر قدس و محله‌های باب الساهره، وادی الجوز و شیخ جراح را در شمال در برمی‌گرفت. این مرزها در جنوب فقط به دیوار شهر قدس منتهی می‌شد، اما در ناحیه غرب که مساحت آن چند برابر بخش شرقی است، گروه زیادی از یهودیان را در خود جای می‌داد. علاوه بر آن، محله‌های عرب‌نشین نیز در داخل این محدوده قرار می‌گرفت.^{۱۰} نقشه محدوده شهری قدس در سال ۱۹۴۶ به اجرا درآمد که به موجب آن خدمات شهری گسترش می‌یافت و توسعه شهری در بخش غربی متمرکز می‌شد تا شهرک نشینی در آن آسان‌تر گردد و محله‌های یهودی جدیدی که در خارج از محدوده ترسیم شده بود، بعدها به آن اضافه شوند. براساس این نقشه مساحت شهر قدس به ۲۰۲۰ هکتار رسید. از این میزان ۴۰ درصد به مسلمانان، ۲۶/۱۳ درصد به یهودیان، ۱۳/۸۶ درصد به مسیحیان، ۲/۹ درصد به اداره‌های دولتی و شهرداری و ۱۷/۱۲ درصد به جاده‌ها و راه‌آهن اختصاص یافت. بر این اساس، مساحت شهرک‌های صهیونیست‌نشین از ۴۱۳ هکتار در سال ۱۹۱۸ به ۷۲۳ هکتار در سال ۱۹۴۸ رسید.^{۱۱} یهودیان پیش از سال ۱۹۴۸ در مناطق سال ۱۹۶۷ هفت منطقه یهودی داشتند و تنها مالک یک درصد از اراضی این منطقه بودند، ولی بنا به گزارش وزارت خارجه ایالات متحده در سال ۱۹۹۲ در شرق

بیت المقدس ۱۲۹ هزار، در کرانه باختری ۹۷ هزار و در نوار غزه ۳۶۰۰ یهودی ساکن بوده‌اند. براساس این گزارش، اسرائیل پس از سال ۱۹۶۷، ۵۵ درصد از زمینهای کرانه باختری و ۴۴ درصد از زمینهای نوار غزه را مصادره کرده است.

شهرک سازی پس از تشکیل اسرائیل

با شکل گیری اسرائیل، شهرک سازی به معنای اصلی آن آغاز شد. در این دوره مقامات اسرائیلی یهودیان را به صورت سازماندهی شده برای مهاجرت به فلسطین ترغیب کردند و برای تحقق این هدف، قوانین متعددی وضع کردند. از جمله این قوانین می توان به قانون بازگشت (۱۹۵۰) و قانون اعطای تابعیت اسرائیلی به یهودیان (۱۹۵۲) اشاره کرد که در نهایت به افزایش تعداد مهاجران یهودی در سالهای ۱۹۴۸ تا ۱۹۶۷ منتهی شد.^{۱۲} در قطعنامه ۱۸۱ مجمع عمومی در سال ۱۹۴۷ فلسطین تقسیم شد، ولی مقرر شد قدس به صورت منطقه ویژه تحت اداره بین المللی قرار گیرد؛ مساحت منطقه ۱۱۰ کیلومتر مربع بود و بیش از ۲۰۰ هزار نفر در آن سکونت داشتند که یهودیان و فلسطینی ها هر یک تقریباً ۱۰۰ هزار نفر آن را تشکیل می دادند. اما پس از جنگهای ۱۹۴۸ و ۱۹۴۹، حدود ۶۰ هزار نفر از عرب های قدس غربی این شهر را ترک کردند و حدود دو هزار نفر از یهودیان نیز قدس شرقی را ترک کردند. پس از این جنگها، نسبت سرزمینی مورد نظر «قطعنامه تقسیم» نیز به هم خورد و با اشغال بخشهای وسیعی از قدس توسط اسرائیل، تنها ۲۲۲ هکتار برابر ۱/۴۸ درصد به مناطق فلسطینی تحت حاکمیت اردن اختصاص یافت. ۱۶۲۶ هکتار (قدس غربی) برابر ۸۴/۲۱ درصد به اشغال اسرائیل در آمد و ۸۵ هکتار برابر ۴/۳۹ درصد تحت مدیریت سازمان ملل قرار گرفت.^{۱۳}

در این سالها اشغال گران به دو شیوه ابطال و سلب کارتهای اقامت دایم که به کارتهای آبی معروف بودند و وادار کردن ساکنان به کوچ دسته جمعی، تغییر جمعیت در قدس را پیگیری می کردند. اسرائیل در این مدت به دنبال آن بود که به سه شیوه قدس را از دست فلسطینی ها خارج نماید. این روشها عبارتند بودند از: دور کردن قدس از محیط فلسطین، بیرون راندن فلسطینی ها از قدس با ابزارهای مادی و نظامی، اقتصادی (افزایش هزینه زندگی) و هویتی (سلب هویت مقدسی فلسطینی ها) و شهرک سازی در قدس.^{۱۴} در پانزدهم می ۱۹۴۸

هم‌زمان با شکل‌گیری اسرائیل مساحت قدس ۲۱/۱ کیلومترمربع بود که ۲۰ کیلومترمربع آن مساحت قدس جدید بود. قدس پس از این تاریخ و امضای قرارداد آتش بس در سال ۱۹۴۹ به مناطق زیر تقسیم شد: ۱. منطقه عربی با ۲/۴ کیلومترمربع که ۱۱/۴۸ درصد مساحت قدس را در بر می‌گرفت؛ ۲. منطقه‌ای اشغالی که مساحت آن ۱۷/۷ کیلومترمربع بود و ۸۴/۳ درصد مساحت قدس را شامل می‌شد؛ ۳. منطقه تحت حاکمیت سازمان ملل که یک کیلومترمربع و ۴/۳۹ درصد مساحت قدس را شامل می‌شد.

در ۱۳ جولای ۱۹۵۱ میلادی نخستین انتخابات شهرداری در بخش عربی قدس انجام شد و این شهرداری اهتمام خاصی به تعیین و توسعه مرزهای قدس نشان داد تا بدین ترتیب ضمن افزایش جمعیت قدس با مشکل کمبود مسکن در این شهر نیز مقابله کند. در اول آوریل سال ۱۹۵۲ نخستین طرح تعیین مرزهای شهرداری قدس شرقی به تصویب رسید و مناطقی به محدوده حوزه استحفاظی قدس شرقی افزوده شد تا بدین ترتیب مساحت حوزه استحفاظی آن به ۶/۵ کیلومتر مربع برسد که تنها ۳ کیلومترمربع از آن را مناطق مسکونی تشکیل می‌داد. در ۱۲ فوریه سال ۱۹۵۷ شورای شهرداری قدس شرقی تصمیم گرفت مرزهای شهر قدس را توسعه دهد.^{۱۵} شورای شهرداری قدس در جولای ۱۹۵۸ طرح توسعه مرزهای شمالی شهر قدس را مطرح کرد که براساس آن منطقه‌ای به عرض ۵۰۰ متر در دو طرف خیابان اصلی منتهی به رام‌الله تا فرودگاه قلندیه به محیط این شهر اضافه می‌شد. در سپتامبر سال ۱۹۵۹ نام شهرداری قدس به استانداری قدس تغییر یافت. در این مرحله علاوه بر گسترش محدوده شهر و شهرک‌سازی مسئله تهی کردن شهر از فلسطینی‌ها و افزایش تعداد یهودیان در این شهر مطرح بود. بر این اساس، قوانین جدیدی برای دستیابی به این هدف به تصویب رسید.

معروف‌ترین مصوبات، قانون مهاجرت، ورود و خروج از شهر قدس بود که در سال ۱۹۵۲ تصویب شد و در سال ۱۹۷۴ برخی اصلاحات در آن صورت گرفت. براساس این قانون، در صورت خروج هر فلسطینی ساکن شهر قدس از این شهر کارت شناسایی او که ضامن هویت قدسی او است، از او اخذ و باطل اعلام می‌شد. براساس این قانون فلسطینی‌هایی که با گذشت بیش از هفت سال از تغییر مکان خویش درخواست اقامت مجدد در قدس را دارند، باید در چارچوب درخواست از دولت و شهرداری یهودیان اقدام کنند، در غیر این صورت هزاران

فلسطینی مقیم در قدس از لیست ساکنان قدس خارج می شد این در عمل به افزایش جمعیت یهودی قدس شرقی و کاهش مسلمانان فلسطینی این منطقه منجر می شد. براساس قانون ورود و خروج از قدس و قانون ورود به اسرائیل مصوب سال ۱۹۷۴، فلسطینی های قدس به عنوان مقیم قدس تلقی می شوند و نه ساکن و صاحبان سرزمین. به همین دلیل است که فلسطینی های اهل قدس که در خارج از قدس به سر می برند، برای ورود به قدس از روادیدهایی با اعتبار سه ساله استفاده می کنند. در نتیجه مقررات تجاوز کارانه فوق، هزاران فلسطینی حق اقامت خود را از دست داده اند.

۷

شهرک سازی پس از جنگ ۱۹۶۷

اسرائیل از نخستین ساعتهای اشغال شهر قدس سنگ بنای یهودی سازی این شهر را بنیان نهاد و بولدورهای صهیونیستی در راستای سیاستهای این رژیم کار تغییر چهره شهر قدس بر اساس طرح یهودی سازی و تحمیل وضعیت جدید به طرف فلسطینی را شروع کردند. رژیم اشغال گر قدس قصد داشت با آغاز احداث محله های یهودی نشین در شهر قدس زمینه ساخت شهرکهای صهیونیست نشین در اطراف شهر قدس را فراهم آورد و با اسکان صهیونیستها در این شهرکها وضعیت جغرافیایی و جمعیتی جدیدی در این منطقه به وجود بیاورد تا باعث تغییر در معادله جمعیتی آن به نفع صهیونیستها شود. طرحهای شهرک سازی بلافاصله پس از اشغال کرانه باختری رود اردن آغاز شد. اسرائیل حتی پیش از اعلام حاکمیت بر قدس شرقی در ۲۸ ژوئن ۱۹۶۷، در هفتم ژوئن ۱۹۶۷ اقدامات شهرک سازی را شروع کرد و پس از حدود یک ماه از اشغال کرانه باختری، ایگال آلون وزیر دادگستری اسرائیل طرح صلح و شهرک سازی را ارایه کرد.^{۱۶} در این سالها رژیم اشغال گر قدس سعی می کرد اقلیت یهودی را به اکثریت ساکنان تبدیل نماید؛ یهودیان که در سال ۱۹۱۸ سه هزار نفر بودند، در سال ۱۹۶۷ به ۱۹۰ هزار نفر رسیده بودند.^{۱۷}

اصلی ترین مرحله از شهرک سازی با اشغال قدس شرقی در ژوئن ۱۹۶۷ شروع می شود. پس از انتخابات پارلمانی در سال ۱۹۶۳، اسرائیل در سال ۱۹۶۴ قصد افزایش محدوده شهرداری قدس را تا ۷۵ کیلومتر مربع داشت، اما آغاز جنگ ۱۹۶۷ این پروژه را

متوقف ساخت و مرزهای شهرداری به همان منوال دهه ۵۰ باقی ماند، اما قدس غربی به سمت غرب و جنوب غربی توسعه یافت و محله‌های جدیدی به آن اضافه گردید و مساحت آن به ۳۸ کیلومتر مربع افزایش یافت.^{۱۸} شهرداری قدس غربی در سال ۱۹۶۴ شمای کلی شهر قدس را ترسیم کرد و در سال ۱۹۶۸ آن را تجدید کرد. در آن سوی قدس با اشغال بخش شرقی قدس در جنگ ۱۹۶۷، یهودی سازی این بخش از شهر قدس شروع شد. پس از اعلام گسترش مرزهای شهری قدس و یکپارچه سازی آن در ۲۵ ژوئن ۱۹۶۷ مرزهای جدید شهرداری قدس ترسیم گردید که ۲۸ روستا و شهر فلسطینی را شامل می شد و همه ساکنان فلسطینی از آن اخراج شدند.

در نتیجه سیاست شهرک سازی اسرائیل، فلسطینیان ساکن قدس اشغالی که در سال ۱۹۶۷ اکثریت جمعیت این شهر را تشکیل می دادند، در سال ۱۹۹۵ به اقلیتی در این شهر تبدیل شدند و مالکیت ۱۰۰ درصدی آنان بر زمینهای شهر قدس در نتیجه عملیات مصادره و اجرای پروژه های شهرک سازی، راه سازی و ساخت و ساز در داخل مناطق عرب نشین به ۲۱ درصد کاهش یافت. این رژیم در ادامه مراحل یهودی سازی و ترسیم مرزهای شهر قدس، تعیین مرزهای «قدس بزرگ» را آغاز کرد و بدین ترتیب مساحت آن را به ۸۴۰ کیلومتر مربع یعنی ۱۵ درصد از کل مساحت کرانه باختری افزایش داد. بر این اساس، دور جدیدی از شهرک سازی در خارج از مرزهای شهر قدس آغاز شد که هدف از آنها ایجاد ارتباط منطقه ای و جغرافیایی میان شهرکهای کرانه باختری و شهرکهای خارج از مرزهای شهر قدس و نیز احداث شبکه ای از جاده های ارتباطی میان این شهرکها بود.

افزایش جمعیت یهودیان ساکن قدس اشغالی و شهرکهای اطراف آن یکی از راهبردهای اساسی اسرائیل است و بدین وسیله تلاش دارد تا برتری خود بر فلسطینیان را همواره حفظ کند. احداث محله های یهودی نشین با تراکم جمعیتی بالا باعث شده است که جمعیت یهودیان در قدس شرقی پراکنده باشند و بیشترین افزایش جمعیت آنها نیز در شهرکهای صهیونیست نشین دیده می شود که باعث ایجاد تعادل جمعیتی میان یهودیان و فلسطینیان قدس شرقی به نسبت ۱۶۵ هزار یهودی در مقابل ۱۷۰ هزار فلسطینی شده است. جمعیت یهودیان در دو منطقه قدس شرقی و غربی نیز ۴۱۳ هزار و ۷۰۰ نفر معادل ۷۰/۹

درصد از جمعیت این دو منطقه است. قدس بزرگ بیشترین تعداد شهرکهای یهودی نشین یعنی ۸۴ شهرک را در خود جای داده است و مساحت زیادی از زمینهای یهودی نشین بالغ بر ۴۵۶۱ هکتار یعنی ۱۴/۵۶ درصد از مساحت منطقه آباد شهرکهای یهودی نشین در کرانه باختری را در بر می گیرد.^{۱۹} شهرکهای یهودی نشین ۷۶/۵ درصد از مساحت قدس را تشکیل می دهد که در مقایسه با سایر شهرها در کرانه باختری رتبه اول را داراست. از سال ۱۹۶۸ تا اواخر دهه ۷۰ قرن گذشته میلادی، بیش از ۳۳۴ هکتار از زمینهای منطقه شیخ جراح و وادی الجوز و ارض السمار مصادره شد تا محلات یهودی نشین جدیدی در آنها ساخته شود و به این ترتیب بخشهای شمالی و غربی شهر به صورت کامل بسته شد تا آنجا که یهودیان همه زمینهای شخصی و وقفی فلسطینی ها میان محله ارمی و باب المغاربه را به تملک خود در آوردند.^{۲۰}

در سال ۱۹۸۰ پارلمان صهیونیستها قانون جدیدی به نام قانون اساسی قدس پایتخت اسرائیل تصویب کرد. براساس این قانون هیچ کابینه ای حق ندارد اصل حاکمیت صهیونیستها بر قدس را نقض کند. از آن زمان به بعد، صهیونیستها بالغ بر ۴۴۰ هکتار از زمینهای قدس را مصادره کردند تا شهرکهای صهیونیست نشین جدیدی در آنها احداث کنند. به این ترتیب، حدود ۳۳ درصد از مساحت قدس یعنی حدود ۲۴ کیلومتر مربع آن به اشغال کامل صهیونیستها در آمد و حال آنکه در سال ۱۹۴۸ زمینهای یهودیان در این شهر کمتر از ۱۷ درصد آن بود.^{۲۱} در سال ۱۹۶۷ جمعیت قدس یکپارچه حدود ۲۶۸ هزار نفر بود که از این تعداد حدود ۲۰۰ هزار یهودی در بخش غربی و ۶۸ هزار عرب در بخش شرقی آن زندگی می کردند. ولی در سال ۱۹۸۳ یهودیان اکثریت جمعیت (۱۵۲ هزار و ۸۰۰ نفر) را در شرق قدس در مقابل اقلیت فلسطینی (۱۵۰ هزار و ۶۰۰ نفر) تشکیل می دادند. اسرائیل شهرکهای راموت اشکول (۱۹۶۰)، راموت آلون (۱۹۷۰)، عطاروت (۱۹۷۰)، تالیبوت شرقی (۱۹۷۳)، گیلو (۱۹۷۳)، یعقوب (۱۹۷۳)، غضعات همتار (۱۹۷۵)، خیابان یهودی، بسغات زئیف، غضعات شابیرا، غضعات همتوس و شهرکهای دیگری را در شرق قدس بنا کرد.^{۲۲} به طور کلی، سیاست برهم زدن توازن جمعیتی در قدس به نفع ساکنان یهودی از سال ۱۹۶۷ تا سال ۱۹۹۷ یعنی در یک دوره ۳۰ ساله در چهار مرحله صورت گرفته است: ۱. به دنبال جنگ ۱۹۶۷ دستور

◆ اسرائیل شناسی - آمریکا شناسی

تخریب محله مغربی‌ها در ۱۹۶۷/۶/۱۱ صادر شد. بهانه این اقدام ایجاد فضای لازم برای نمازگزاران یهودی روبه‌روی دیوار غربی مسجد الاقصی بود. در این مرحله ۱۳۵ منزل نابود و ۶۵۰ فلسطینی از منازل خویش اخراج شدند. دیوار غربی مسجد الاقصی، دیوار براق ۲۳ است که صهیونیستها از آن با عنوان دیوار ندبه (گریه) نام می‌برند؛ ۲. در تاریخ ۱۹۶۸/۴/۱۸ وزیر وقت اقتصاد و دارایی اسرائیل دستور داد زمینی به مساحت تقریبی حدود ۱۷ هکتار را در بخش جنوبی قدس قدیمی تحت شعار مصالح عمومی صادره نمایند. پس از مدتی یهودیان، جایگزین فلسطینی‌های این منطقه شدند؛ ۳. تثبیت جمعیت یهودی مرحله سوم از برنامه‌های اساسی دولتهای صهیونیستی به شمار می‌رود. در سال ۱۹۶۷ جمعیت کل شهر قدس ۲۶۷ هزار و ۸۰۰ نفر بود که ۲۶/۷ درصد آن را فلسطینیان و ۷۳/۳ درصد آن را یهودیان تشکیل می‌دادند. این ارقام در سال ۱۹۷۲ به ۳۱۳ هزار و ۸۰۰ نفر افزایش یافت و در سال ۱۹۸۰ به ۴۰۷ هزار و ۱۰۰ نفر رسید که از این تعداد ۲۸/۲ درصد فلسطینی و ۷۱/۸ درصد یهودیان بودند. این آمار در سال ۱۹۸۴ به ۴۴۶۵۰۰ نفر افزایش یافت که ۲۸/۴ درصد فلسطینی و ۷۱/۶ یهودی بودند؛ و ۴. این مرحله از سال ۱۹۸۷ شروع شد و در دوره وزارت مسکن و شهرسازی شارون افزایش یافت. براساس آمارهای ارایه شده از سوی اسرائیل در جولای ۱۹۹۳ جمعیت یهودیان قدس شرقی مستقر در هشت شهرک یهودی نشین به ۱۶۰ هزار نفر رسید، در حالی که تعداد مسلمانان فلسطینی در همین منطقه ۱۵۵ هزار نفر بود.^{۲۴}

اسرائیل پس از اشغال قدس شرقی در سال ۱۹۶۷ اخراج فلسطینیان و مصادره اراضی آنها را از طریق قوانین اسرائیلی پیگیری کرد. مهم‌ترین قانون، مصوبه‌ای است که فقط ۱۸ روز پس از اشغال قدس در سال ۱۹۶۷ تصویب شد و به «قانون اداره و حاکمیت دولت بر قدس» موسوم است. اسرائیل این سیاست را به مدت یک دهه ادامه داد. دولتهای صهیونیستی تلاش کردند تا مصوبات کمیسیون وزارتی امور قدس در سال ۱۹۷۳ به ریاست گولدا مائیر را اجرایی کنند. به موجب این مصوبات نباید جمعیت فلسطینیان ساکن قدس از مرز ۲۲ درصد تجاوز کند. مسئولان اسرائیل برای تحقق این خواسته به شیوه‌های مختلفی متوسل شدند که از جمله آنها می‌توان به لغو تابعیت بیش از ۵۰۰۰ خانوار فلسطینی ساکن بیت المقدس اشاره کرد. شهرک‌سازی با پیروزی حزب لیکود در سال ۱۹۷۷ ادامه یافت و بگین با مصادره زمینهای

کشاورزی فلسطینی‌ها اعلام کرد: «کرانه باختری و نوار غزه جزئی از کشور آزاد شده اسرائیل است و این کشور حق دارد در جای جای آن حتی در داخل شهرها و روستاها، آبادیهای یهودی نشین را بر پا سازد.» بگین یک ماه پس از توافق کمپ دیوید اجرای طرحهای شهرک سازی در زمینهای متعلق به فلسطینیان را آغاز کرد و ۱۵ درصد از زمینهای فلسطینی‌ها را به بهانه مسایل امنیتی و ایجاد پادگانهای نظامی به تصرف خود درآورد.^{۲۵} اسرائیل در تاریخ ۱۹۸۰/۷/۳۰ از الحاق قدس به اسرائیل خبر داد. از آن سال به بعد اسرائیل طرح احداث شهرکهای یهودی نشین در قدس شرقی را افزایش داد. اسرائیل با اخراج فلسطینی‌ها از برخی مناطق قدس شرقی حدود ۲۰ محله یهودی نشین در بخش شرقی قدس ایجاد کرد و ارتباط فلسطینیان ساکن قدس را با دیگر شهرهای کرانه باختری قطع کرد. مسئولان اسرائیل ۱۹۰ هزار یهودی را در این محله‌ها اسکان دادند، اما همچنان ۳۲۰ هزار فلسطینی تا سال ۲۰۰۶ در این مناطق حضور داشتند.

از سال ۱۹۸۱ که دادگاه عالی اسرائیل اعلام کرد آبادیهای صهیونیست نشین در کرانه باختری جزئی از اسرائیل است، مصادره زمینهای فلسطینی‌ها افزایش یافت و در سال ۱۹۸۳ قریب به یک پنجم کرانه باختری از شهر الخلیل تا دریای میت مصادره شد و اسرائیل به ایجاد واحدهای مسکونی مبادرت ورزید و تا پایان سال ۱۹۹۱ تعداد شهرکهای صهیونیست نشین در کرانه باختری و نوار غزه به ۴۳ واحد رسید و ۱۱۲ هزار یهودی تازه وارد به فلسطین اشغالی، در آن اسکان یافتند. همچنین در شهر بیت المقدس و اطراف آن نیز ۱۴۰ هزار صهیونیست جدید اسکان داده شدند و در شرق بیت المقدس شهرک معالیه ادومیم با ظرفیت ۱۵ هزار نفر تاسیس شد و ۳۲۰۰ خانواده یهودی در آن جای گرفتند.^{۲۶} اشغال گران اکنون در راستای تعدیل جمعیت و برقراری توازن در این زمینه در چهار محور فعال شده‌اند. نخست، شدت بخشیدن به شهرک سازی و اسکان یهودیان؛ اکنون ۶۹ شهرک در مساحتی بالغ بر ۱۶۳ کیلومتر مربع وجود دارد و حدود ۲۷۰ هزار شهرک نشین در آنها ساکن هستند. دوم، تلاش و تبلیغ در جهت قابل سکونت نشان دادن این شهر و مسکونی بودن آن برای یهودیان.^{۲۷}

شهرک سازی پس از مذاکرات صلح

در دوره زمانی ۱۹۹۰ تا ۱۹۹۳ میلادی در حدود ۹۰۷۰ واحد مسکونی در قدس ساخته شد که سهم فلسطینی‌ها تنها ۴۶۳ واحد برابر ۵/۱ درصد کل واحدهای مسکونی ساخته شده بود. در سال ۱۹۹۳ حدود ۲۷۲۰ خانه در قدس ساخته شده که فقط ۱۰۳ واحد برابر ۳/۸ درصد کل واحدهای ساخته شده به فلسطینی‌ها تعلق داشت. مساحت خانه‌های فلسطینیان در سال ۱۹۹۱ میلادی تنها ۸/۵ درصد کل مساحت ساخت و ساز شده در محدوده شهری قدس بود. در سال ۱۹۹۳ میلادی این مساحت به ۹/۳ درصد رسید. همچنین از سال ۱۹۹۱ و به دنبال کنفرانس مادرید تا کنون و در چارچوب سیاستهای اسرائیل، بیش از ۸۰۰۰ فلسطینی برای کسب هویت قدسی مجبور شده‌اند درخواست هویت اسرائیلی کنند تا بتوانند در شهر قدس اقامت گزینند. این وضعیت به قدری برای فلسطینی‌ها ناگوار بود که شیخ عکرمه صبری رییس دارالفتوی در ۹۷/۱/۲۸ طی بیانیه‌ای درخواست هویت اسرائیلی از سوی فلسطینی‌ها را تحریم کرد.^{۲۸} از سال ۱۹۹۳ که توافق نامه صلح اسلو به امضا رسید، هر ساله توسعه شهرکهای صهیونیست نشین ادامه یافته و ساخت و ساز شهرکهای جدیدی در طول دوران حکومتهای حزب کارگر، حزب لیکود و حزب کادیما ادامه داشته است.

در سال ۱۹۹۳ مرحله تازه‌ای از یهودی سازی شهر قدس آغاز شد، به نحوی که مرزهای جدید این شهر ترسیم شد و مساحت این مرزها به ۶۰۰ کیلومتر مربع معادل ۱۰ درصد از مساحت کرانه باختری رسید و حلقه تازه‌ای از زنجیره شهرک سازی در خارج از مرزهای این شهر آغاز شد که هدف عمده آن ایجاد یکپارچگی منطقه‌ای و جغرافیایی میان این شهرکها و محاصره کامل شهر بود. حتی نرخ رشد شهرک سازی در دوران حزب کارگر در سال ۱۹۹۹ به نخست وزیری ایهود باراک ۵۱ درصد افزایش یافت و امروزه حدود ۲۰۰ هزار نفر در شهرک نشینهای اطراف قدس زندگی می کنند. علاوه بر آن، ۱۳۰ هزار اسرائیلی نیز در بیت المقدس شرقی زندگی می کنند. افزون بر این، از سال ۱۹۹۳ به بعد حتی یک شهرک نشین یا شهرک یهودی نشین در قدس جابه جا نشده است.^{۲۹} آریل شارون نخست وزیر سابق اسرائیل نخستین کسی است که طرح قدس بزرگ را مطرح کرد. وی این اقدام را در سال ۱۹۹۷ و در دوره نخست وزیری بنیامین نتانیاهو انجام داد. شارون در آن مقطع وزیر امور

زیربنایی بود. هدف از این طرح انتقال یک میلیون یهودی مهاجر به فلسطین اشغالی و اسکان آنان در شرق قدس و اطرافش جهت تثبیت اکثریت جمعیت یهودیان در شهر بیت المقدس بود.^{۳۰} حکومت اسرائیل در مه ۱۹۹۹، طرحی برای گسترش حوزه شهرک معاله آدومیم در شرق بیت المقدس به میزان ۱۳۰۰ هکتار تصویب نمود تا نوار شهرک سازی مستمر شکل بگیرد. بر طبق گزارش کمیته حقوق فلسطینیان که به پنجاه و چهارمین نشست مجمع عمومی ارایه شد، در صورت تکمیل طرح، تعداد شهرک نشینان حدود ۲۵ درصد افزایش خواهد یافت. نتایج در جریان رقابتهای انتخاباتی وعده داده بود در صورت دستیابی به قدرت، پروژه ایجاد شهرک یهودی نشین در کوه ابوغنیم را که از زمان دولت اسحاق شامیر مطرح بود، عملی کند. هدف از طرح فوق به انزوا کشاندن مناطق فلسطینی در اطراف شهر قدس، کامل کردن زنجیر امنیتی پیرامون قدس، خارج کردن شهر قدس از مذاکرات نهایی، بستن دروازه جنوبی شهر قدس قدیمی (درب ورودی به مسجد الاقصی)، قطع ارتباط قدس با دیگر مناطق کرانه غربی و جلوگیری از گسترش قدس با شهرهای هم جوار و برهم زدن تعداد جمعیت ساکن شهرهای قدس، بیت لحم و بیت ساحور است. نیر برکت شهردار صهیونیست بیت المقدس در سخنرانی خود در موسسه سلطنتی امور بین الملل لندن موسوم به «چتم هاوس» گفت: «ما به هیچ عنوان ساخت شهرکهای یهودی نشین را متوقف نخواهیم کرد. البته ما می توانیم در حین انجام مذاکرات صلح آن را به طور موقت متوقف کنیم. مسئله شهرک سازیها و اورشلیم هیچ گاه مانعی برای ادامه مذاکرات روند صلح نبوده است و ساخت و ساز در اورشلیم در دهه های گذشته هم زمان با انجام مذاکرات صلح ادامه داشته است و ادامه خواهد داشت. مسئله اورشلیم خط قرمز اسرائیلی ها در مذاکرات صلح است و اسرائیل به هیچ عنوان نسبت به آن کوتاه نخواهد آمد. ما هرگز به تقسیم شدن بیت المقدس تن در نخواهیم داد.»^{۳۱}

شکست طرح شهرک سازی

اشغال گران صهیونیست از ابتدای اشغال قدس شرقی تلاش می کردند تا ترکیب جمعیتی این شهر را به سود خود تغییر دهند تا اکثریت در این شهر با یهودیان باشد. آنان در راستای تحقق چنین هدفی در سال ۱۹۷۳ قانونی را وضع و به تصویب رساندند که به موجب

آن جمعیت فلسطینیان ساکن این شهر باید به ۲۲ درصد محدود شود، ولی به‌رغم این اقدامات نتوانسته‌اند به این هدف خود دست یابند. جمعیت فلسطینیان ساکن شهر قدس به ۳۵ درصد می‌رسد و انتظار می‌رود در سال ۲۰۲۰ به ۴۰ درصد برسد. در سال ۱۹۹۳، ۱۴۴ هزار و ۳۰ خانوار در داخل مرزهای قدس زندگی می‌کردند که از این میزان ۱۱۶ هزار و ۶۰۰ خانوار یهودی و تنها ۲۸ هزار و ۸۰۰ خانوار عرب بودند. میانگین اعضای یک خانواده عرب، ۵/۴۶ نفر و در مقابل، میانگین افراد یک خانواده یهودی ۳/۵۳ نفر بود. اما به‌رغم افزایش جمعیت فلسطینیان به نسبت کل جمعیت ساکن داخل مرزهای شهرداریهای قدس شرقی و غربی از ۲۵/۸ درصد در سال ۱۹۶۷ به ۲۸/۳ درصد در سال ۱۹۶۷ و ۲۹/۱ درصد در سال ۱۹۹۵، میزان واحدهای مسکونی احداث شده برای ساکنان عرب قدس اشغالی کاهش یافته است. در سال ۱۹۹۳ ساکنان فلسطینی قدس شرقی ۱۵۰ هزار و ۶۰۰ نفر و ساکنان اسرائیلی آن ۱۵۲ هزار و ۸۰۰ نفر بوده است.^{۳۲}

به‌رغم مهاجرت و شهرک‌سازی در قدس توسط اسرائیل، از سال ۱۹۸۰ تا سال ۲۰۰۵، ۱۵۰ هزار شهرک‌نشین یهودی از این شهر مهاجرت معکوس داشته و به مناطق دیگری رفته‌اند. دولت اشغال‌گر صهیونیستی برای مقابله با چنین امری در تاریخ ۲۰۰۷/۸/۷ طرحی را به ارزش ۲۰۰ میلیون دلار به تصویب رساند تا از طریق آن بتواند یهودیان ساکن مناطق دیگر را به این شهر منتقل سازد و آنان را به زندگی در این شهر تشویق و قانع کند. جدول زیر برآوردهای اسرائیل است که می‌تواند تا حدودی این موضوع را آشکار نماید.^{۳۳} هم‌اکنون حدود ۱۶۵ هزار یهودی در قدس شرقی زندگی می‌کنند و در مقابل فقط ۱۷۰ هزار فلسطینی در این منطقه سکونت دارند. ولی مجموع یهودیان در بخشهای شرقی و غربی قدس حدود ۴۱۳ هزار نفر است که حدود ۷۰/۹ درصد جمعیت این شهر را تشکیل می‌دهد. در قدس بزرگ که مساحت آن یک چهارم مساحت کرانه باختری رود اردن است، یک میلیون و ۱۲۵ هزار نفر زندگی می‌کنند که ۴۶ درصد آنها یهود و ۵۴ درصد آنها عرب‌های فلسطینی هستند. در سال ۱۹۴۸، ۹۰ درصد جمعیت قدس غربی یهودی بودند، ولی شمار ساکنان قدس بزرگ در سال ۲۰۱۰ به حدود یک میلیون و ۸۰۰ هزار نفر می‌رسد که ۸۷۰ هزار نفر از آنها یعنی ۴۸ درصد، یهودی و ۹۳۰ هزار نفر عرب خواهند بود.^{۳۴} نیر برکت شهردار

صهیونیست بیت المقدس در سخنرانی‌ای در موسسه سلطنتی چتم هاوس با اشاره به برنامه‌های آتی شهرداری اورشلیم برای گسترش شهرک سازی گفت: «با اینکه ما با رشد منفی جمعیت یهودیان در بیت المقدس مواجه هستیم، یهودیان هنوز با کمبود مکان زندگی مواجهند و ما مجبوریم برای آنها خانه سازی کنیم. سالیانه ۱۸ هزار یهودی از بیت المقدس می‌روند، اما ۱۲ هزار نفر به آنجا کوچ می‌کنند. ما منزل مسکونی حتی برای این ۱۲ هزار نفر نیز نداریم.»^{۳۵}

وضعیت فعلی

۱۵

در فاصله سالهای ۱۹۶۷ تا ۱۹۹۵، ۷۶ هزار و ۱۵۱ واحد مسکونی از سوی اسرائیل احداث شد که ۶۴ هزار و ۸۶۷ واحد از آنها در داخل مرزهای قدس قرار داشت. این واحدها تقریباً ۸۸ درصد از کل واحدهای مسکونی ساخته شده در قدس را تشکیل می‌دهند. در مقابل، فلسطینیان در طول این مدت تنها ۸۸۹۰ واحد مسکونی یعنی ۱۲ درصد از کل واحدهای مسکونی تازه ساخت را با استفاده از سرمایه‌های شخصی احداث کرده‌اند. در طول سالهای اشغال فلسطین بیش از ۲۱۰ شهرک صهیونیست نشین در سرزمینهای اشغالی ساخته شده است. تا پیش از سال ۲۰۰۵، ۲۱ شهرک در نوار غزه ساخته شد که در طرح عقب نشینی یک جانبه شارون در سال ۲۰۰۵ تخلیه شد.^{۳۶} در این مجموعه حدود ۳۳۰ هزار نفر سکونت دارند که حدود نصف آنها در شهرکهای اطراف قدس، ۱۳۵ هزار نفر در شهرکهای کرانه باختری و ۱۳ هزار نفر در جولان، و پیش از سال ۲۰۰۵ نیز نزدیک ۷۵۰۰ نفر در نوار غزه سکونت داشتند.^{۳۷} اسرائیل در سه منطقه شهرک سازی می‌کند: ۱. شهرک سازی در شهر قدیمی قدس که از آن به شهر مقدس یا شهر قدیم یاد می‌نمایند. شهرکهای این منطقه در محله‌های سلوانی، راس العامود، الطور، وادی الجوز و شیخ جراح قرار دارد؛ ۲. شهرک سازی در قدس شرقی که شامل راموت، ریخس شعفاط، تپه فرانسوی و غیلواست؛ ۳. شهرک سازی در قدس بزرگ که شهر قدس را به شهرکهای جضعات در شمال و معالیه ادمیم در شرق و غوش عتصیون در جنوب وصل می‌نماید. اکنون حدود ۱۹۰ هزار شهرک نشین در قدس شرقی زندگی می‌کنند. اکثر این شهرک نشینان در شهر بغات زئیف زندگی می‌کنند.

◆ اسرائیل شناسی - آمریکا شناسی

اسرائیلی‌ها ادعا می‌کنند که محله‌های اسرائیلی در قدس شرقی جزئی از شهر قدس (قدس شرقی) هستند و شهرک نیستند. ولی سازمان ملل و کشورهای جهانی انضمام قدس شرقی به اسرائیل را به رسمیت نشناخته‌اند و این محله‌ها در واقع جزئی از شهر کهای هستند که به صورت نامشروع توسط اسرائیل در قدس بنا شده‌اند. به طور خلاصه می‌توان گفت قدس هم اکنون در چهار کمربند امنیتی شهرک سازی قرار گرفته است: ۱. کمربند اول قدس قدیم را محاصره کرده است؛ ۲. کمربند دوم محله‌های عربی بیرون قلعه را محاصره کرده است؛ ۳. کمربند سوم قدس بزرگ را محاصره کرده است؛ ۴. کمربند چهارم طرح‌های شهرک سازی در جبل ابوغنیم است. مقامات اشغال گر صهیونیست هم اکنون بیش از ۷۴ درصد از اراضی بخش شرقی قدس را زیر سیطره خود درآورده‌اند و تنها ۱۴ درصد از این منطقه در دست فلسطینیان است و بقیه نیز به جاده‌های کمربندی و فضای سبزی اختصاص یافته است که ساخت و ساز در آنها ممنوع است. اسرائیل ۳۸ هزار و ۵۳۴ واحد مسکونی جدید نیز در اراضی مصادره شده فلسطینی‌های قدس شرقی احداث کرده است که این میزان ۵۹/۳۴ درصد از واحدهای مسکونی ساخته شده در داخل مرزهای قدس اشغالی (شرقی و غربی) را تشکیل می‌دهد. در صورتی که هزاران منزل جدید در دست احداث در شهر کهای صهیونیستی اطراف قدس اشغالی مورد استفاده قرار گیرد و صهیونیست‌ها در آنها سکونت یابند، جمعیت ساکنان اسرائیلی قدس شرقی از فلسطینیان بیشتر شده و جمعیت فلسطینیان از ۲۹/۱ درصد در حال حاضر به ۲۲ درصد از کل جمعیت ساکنان قدس شرقی کاهش خواهد یافت.^{۳۸} ساخت شهرک یهودی در کوه ابوغنیم در قدس شرقی تغییر نقشه این شهر را به دنبال دارد؛ زیرا هدف از این اقدام توسعه بخش‌های شرقی، شمالی و جنوبی شهر قدس است که بیشتر زمینهای کرانه باختری را دربرمی‌گیرد و آنها را به قدس بزرگ ضمیمه می‌کند و مساحت آن به بیش از یک چهارم مساحت کرانه باختری که ۵۸۰۰ کیلومتر مربع است می‌رسد. شهرک سازی در قدس شامل طرح E1 که در شرق بیت المقدس در حال اجرا است، طرح شهر کهای کوه ابوغنیم و گیلو در جنوب غربی قدس و طرح شهر کهای اطراف شهر قدیم قدس می‌شود.^{۳۹} اسرائیل در طی دهه‌های گذشته به منظور تکمیل پروژه شهرک سازی که با هدف سیطره کامل بر شهر قدس صورت می‌گیرد، اقداماتی انجام داده است که از جمله آنها می‌توان به توسعه مرزهای

شرق و شمال قدس اشاره کرد.^{۴۰} شهرک معالیه آدومیم از شرق به شهر قدس ملحق شد. این شهرک ۲۰ هزار نفر جمعیت دارد و به عنوان شهرک اصلی شهر قدس قلمداد می‌شود. اسرائیل به همین منظور شهرکهای نظامی کوچکی را از سمت شرق و محله‌های یهودی‌نشین را از شمال به قدس اشغالی الحاق کرد. این سیاست تل‌آویو به افزایش تعداد شهرک‌نشینان صهیونیست و کاهش میزان فلسطینیان ساکن این شهر که یک سوم جمعیت کل قدس را تشکیل می‌دهند، انجامید و جمعیت آنان به ۲۲۰ هزار نفر رسید.^{۴۱}

برنامه آتی اسرائیل

۱۷

اسرائیلی‌ها برنامه‌ای را برای قدس در سال ۲۰۲۰ طراحی کرده‌اند. براساس این طرح، در سال ۲۰۲۰ در قدس قدیمی هیچ فلسطینی حضور ندارد و این منطقه از فلسطینی‌ها تخلیه می‌شود. در سال ۱۹۷۳ نسبت فلسطینی‌های ساکن قدس ۳۵ درصد از مجموع ساکنان بود. براین اساس، اسرائیل برای افزایش یهودیان در این شهر برنامه‌ای تهیه کرد تا این نسبت به ۲۲ درصد کاهش یابد، ولی افزایش نرخ رشد فلسطینی‌ها و هجرت یهودیان به سوی ساحل، این نسبت را براساس پیش‌بینیها به ۵۵ درصد در سال ۲۰۵۰ خواهد رساند. در «قدس یکپارچه» بیش از ۷۰۰ هزار نفر زندگی می‌کنند که بیش از ۷۳ درصد آنان را یهودیان تشکیل می‌دهند و تل‌آویو قصد داشته تا سال ۲۰۱۰، ۱۵۳ هزار واحد مسکونی در این شهر احداث کند؛ به گونه‌ای که مجموع ساکنان این شهر در سال مذکور به ۸۱۷ هزار نفر می‌رسد که یهودیان اکثریت قاطعی خواهند داشت. شهردار صهیونیست بیت‌المقدس می‌گوید: «براساس برنامه ۱۰ ساله، شهرداری اورشلیم ۵۰ هزار خانه جدید در این شهر می‌سازد. با اینکه ما با رشد منفی جمعیت یهودیان در اورشلیم مواجه هستیم، یهودیان هنوز با کمبود مکان زندگی مواجهند. ما برنامه‌ریزی کرده‌ایم تا اورشلیم را به یک شهر توریستی تبدیل کنیم و از سرمایه‌گذاران اروپایی و آمریکایی خواسته‌ایم در آنجا سرمایه‌گذاری کنند. ما مجبوریم برای پاسخ به تقاضای کارآفرینان در اورشلیم آن را گسترش دهیم. ما به هیچ وجه از اورشلیم خارج نخواهیم شد.»^{۴۲}

شهرک سازی ماهیت وجودی صهیونیسم

شهردار صهیونیست بیت المقدس به خوبی دیدگاه این رژیم را بیان می کند: «مسئله بیت المقدس خط قرمز اسراییلی ها است و اسراییل به هیچ عنوان نسبت به آن کوتاه نخواهد آمد. ما هرگز به تقسیم شدن بیت المقدس تن در نخواهیم داد. راهبرد ما مبنی بر این است که ما وارد موقعیتی نمی شویم که از اساس برایمان مشکل زا باشد. بیت المقدس دارای ارزش راهبردی برای اسراییل است.»^{۴۳} به طور کلی، شهرک سازی و اسکان یهودیان در فلسطین بازتاب تفکر راهبردی صهیونیسم است. این تفکر با بیرون کردن فلسطینیان به بهانه های گوناگون و ادعاهای دروغین دینی و تاریخی، ترویج شعار «سرزمین بدون ملت برای ملت بدون سرزمین» و جمع کردن شمار زیادی از یهودیان پراکنده در سراسر جهان و جایگزین کردن آنها به جای عرب ها تحقق می پذیرد. ویلیام هیشلر (۱۹۳۱-۱۸۴۵) یکی از طرفداران شهرک سازی در فلسطین برای یهودیان، در کتاب خود تحت همین نام، معتقد به بازگشت یهودیان به فلسطین تحت تعالیم انبیا بود.^{۴۴} در این کتاب یک عضو اسبق کنست اسراییل در مقاله ای با عنوان «اشتباه، ساده لوحی و بی ثباتی» می نویسد: «موجودیت صهیونیسم در گرو اسکان یهودیان در فلسطین است؛ همچنان که موجودیت کشور یهودی نیز در پیوند با بیرون کردن اعراب از فلسطین و مصادره زمینهایشان است.»^{۴۵} ظهور اندیشه اسکان یهودیان در فلسطین با پیدایش جنبش مارتین لوتر در اروپا شروع شد، به گونه ای که طرفداران فرقه جدید پروتستان شروع به ترویج این عقیده کردند که قوم یهود جزئی از بافت تمدنی غرب نیست تا هر حقوق و وظایفی که غربی ها دارند، یهودیان نیز داشته باشند. به نظر هواداران مکتب پروتستانیسم یهودیان قوم برگزیده خدا هستند و سرزمین مقدس آنها فلسطین است و باید بدان بازگردند.

نتیجه گیری

به نظر می رسد اکنون بتوان نتیجه گرفت که شهرک سازی صرفاً یک تاکتیک برای به شکست کشاندن طرح صلح جورج میچل و یا به شکست کشاندن طرحهای اوباما در خاورمیانه نیست. شهرک سازی با ماهیت این رژیم عجین شده است. این رژیم بدون انتقال یهودیان و

بدون شهرک سازی نابود خواهد شد. بخشی از اظهارات شهردار بیت المقدس به روشنی بر این امر تاکید می کند. حتی طرفداران و مخالفان اسرائیلی برپایی دولت فلسطینی نیز از حجم بالای زاد و ولد فلسطینی ها نگران هستند. به طور مشخص هنگامی که اولمرت طرح دولت فلسطینی را به نفع اسرائیل می خواند، به این نکته توجه داشت و هنگامی که لیبرمن وزیر خارجه اسرائیل با برپایی دولت فلسطینی مخالفت می کرد نیز به همین نکته توجه داشت. او به صراحت می گفت که نمی توان یک کشور فلسطینی در کنار مرزهای اسرائیل را بپذیریم در حالی که ۲۰ درصد از جمعیت اسرائیل، فلسطینی باشند.

۱۹

طرح تبادل در جمعیت و سرزمین که در کنفرانس آنابولیس مطرح شد، در این چارچوب مورد ارزیابی قرار می گیرد؛ زیرا در این صورت نه تنها با بازگشت فلسطینی ها به مناطق ۴۸ موافقت نمی شود، بلکه شهرکهای صهیونیست نشین در قدس و کرانه باختری نیز به همراه ساکنانش در مناطق ۶۷ حفظ خواهند شد و بخشی از فلسطینی ها و یا اعراب ۴۸ نیز به بهانه تبادل در سرزمین، به مناطق فلسطینی کوچ داده خواهند شد. این مطالعه نشان می دهد در صورتی که وضعیت به همین منوال بگذرد، اسرائیل آینده روشنی در پیش روندارد و دست و پا زدن مسئولان آن و تلاش برای برافروختن جنگ یا جنگهای جدید در منطقه نیز در این راستا صورت می گیرد. آنها به دنبال برهم زدن معادله ای هستند که به نظر آنها و تحلیلگران استمرار طولانی مدت اسرائیل را به همراه ندارد. شهرک سازی و انتقال یهودیان از دورترین نقاط جهان به فلسطین اشغالی طرح آنها در داخل است و جنگ (و تا حد امکان مصون ماندن از تبعات آن) راهبرد آنها در بیرون از مرزهای فلسطین اشغالی است. شاید بتوان گفت این هر دو جنگ است؛ جنگی در داخل و جنگی در خارج و هر دو جزئی از طبیعت این رژیم است. تنها تفاوت در آن است که مسئولان این رژیم علاقه مندند شهرک سازی را خود بر عهده بگیرند و جنگ را (به ویژه اگر در ابعادی فراتر از دو جنگ گذشته باشد) مسئولان ایالات متحده آمریکا و یا هر طرف دیگری به جز اسرائیل بر عهده بگیرد. البته جنگ برای مقابله با خطرات ادعایی پیش گفته نیست، بلکه جنگ برای برهم زدن موازنه موجود و خلاصی این رژیم از بحران نابودی در صورت استمرار وضع موجود است. در واقع، جنگ برای ترسیم معادله جدیدی است که در آن اسرائیل از وضعیت پیش گفته رهایی یابد. این جنگ در خدمت شهرک سازی خواهد

◆ اسرائیل شناسی - آمریکا شناسی

بود و از این رو هم زمان با آن اعلام می شود. اما از آنجا که در شرایط فعلی امکان جنگ برای آمریکایی ها و یا دیگر طرفها فراهم نیست، بین طرفین اختلافاتی بروز کرده است. اسرائیل نیز نه خود می تواند اقدام کند و نه اجازه اقدام دارد؛ از این رو با شهرک سازی هم در راستای بخشی از ماهیت خود اقدام کرده و هم از تمامی طرفین قضیه اعم از فلسطینی، منطقه ای و بین المللی انتقام می گیرد

ساکنان قدس شرقی و غربی در بین سالهای ۱۹۶۷ تا ۱۹۹۳

۱۹۹۳	۱۹۸۰	۱۹۶۷	
۴۰۰۰۰۰ (۷۲ درصد)	۳۷۹۰۰۰ (۷۲ درصد)	۱۹۶۴۰۰ (۷۴ درصد)	اسرائیلی ها
۱۵۵۰۰۰ (۲۸ درصد)	۱۴۶۰۰۰ (۲۸ درصد)	۷۰۰۰۰ (۲۶ درصد)	فلسطینی ها
۵۵۵۰۰۰	۵۲۵۰۰۰	۲۶۶۰۰۰	جمع
۱۶۰۰۰۰	۱۲۰۰۰۰	-	اسرائیلی ها در قدس شرقی

پاورقیها:

۱. آمین عبدالله محمود، مشاريع الاستيطان اليهودي منذ قيام الثورة الفرنسية حتى نهاية الحرب العالمية الأولى، عالم المعرفة ص ۱۲ .
۲. وی در طول سالهای ۱۸۳۰ تا ۱۸۴۱ و همچنین در طول سال های ۱۸۴۸ تا ۱۸۵۵ وزیر خارجه انگلستان و از سال ۱۸۵۵ تا سال ۱۸۶۵ نخست وزیر این کشور بود. همان، ص ۱۵ .
۳. اولیفنت از پدر و مادری انگلیسی در آفریقای جنوبی به دنیا آمد و مدتی دیپلمات بود و در روزنامه تایمز لندن نیز مشغول شد. او برای محافظت از دست اندازی روسها به ممتلكات عثمانی در اروپا و آسیا طرجهایی ارائه کرد. از جمله خواستار استقرار یهودیان در فلسطین و ساخت شهرک برای آنها در فلسطین بود. اولیفنت دیدگاههایش در مورد شهرک سازی در فلسطین و روابط آنها با عرب ها و عثمانی ها را در سال ۱۸۸۰ در کتابی تحت عنوان «سرزمین گلعاد» (The Land of Gilead) به رشته تحریر در آورد. او در ادامه، سالها در حیفا سکونت کرد و در سال ۱۸۸۸ در همین شهر مرد. (محمود، د. آمین عبدالله، مشاريع الاستيطان اليهودي منذ قيام الثورة الفرنسية حتى نهاية الحرب العالمية الأولى، ص ۲۷ .
۴. فاطمه صالحی، مهرزاد عباسی، ندا بهبودی، فلسفه و خاستگاه فکری شهرک سازی و اسکان یهودیان در فلسطین، <http://ghasir.blogfa.com/post-24.aspx>
۵. محمد علی صمدی، ناسیونالیسم: مهم ترین عامل ایجاد صهیونیسم http://www.aftab.ir/articles/politics/world/c1c1213166034_israel_p1.php
۶. محمد علی صمدی، ناسیونالیسم: مهم ترین عامل ایجاد صهیونیسم http://www.aftab.ir/articles/politics/world/c1c1213166034_israel_p1.php
۷. ابراهیم ابوجابر، الاستيطان و مصدره الاراضی .
۸. فاطمه صالحی، مهرزاد عباسی، ندا بهبودی، فلسفه و خاستگاه فکری شهرک سازی و اسکان یهودیان در فلسطین. <http://ghasir.blogfa.com/post-24.aspx>
۹. سلافه حجاوی، «القدس و السلام»، مجلة الدراسات الفلسطينية، شماره ۱۸، بهار ۱۹۹۴، ص ۱۸۵ .
۱۰. خلیل توفکچی، شهرک سازی در قدس، اهداف و نتایج 1691 <http://tanineyas.ir/Detail.asp?ItemID=1691>
۱۱. محمود جلیوط، مأساة القدس .. فی ظل الاستيطان والتهويد http://www.qudsday.org/Quds/index.php?option=com_content&view=article&id=1857:2010-01-31-19-15-55&catid=55:qudsnews&Itemid=86
۱۲. فاطمه صالحی، مهرزاد عباسی، ندا بهبودی، فلسفه و خاستگاه فکری شهرک سازی و اسکان یهودیان در فلسطین. <http://ghasir.blogfa.com/post-24.aspx>
۱۳. سلافه حجاوی، القدس و السلام، مجلة الدراسات الفلسطينية، شماره ۱۸، بهار ۱۹۹۴، ص ۱۸۵ .
۱۴. دکتر مصطفی ابوالخیر، «القدس و الامم المتحدة رؤیه قانونیه». <http://www.Algaredah.com/paper.php?>
۱۵. خلیل توفکچی، پیشین .
۱۶. یک ماه پس از جنگ ۱۹۶۷، ایگال آلون وزیر امور خارجه وقت اسرائیل، طی طرحی خواستار الحاق مناطق غرب رود اردن و بحر الميت تا ۱۵ کیلومتر به اسرائیل و احداث فوری شهرکهای کشاورزی، نظامی و مسکونی صهیونیستی در آن و همچنین ساخت شهرکهای صهیونیست نشین در اطراف شهر قدس شد.
۱۷. خالد عاید، «الوجود الاستيطاني في الاراضي المحتلة»، دليل اسرائيل العام، مؤسسة الدراسات الفلسطينية، ۲۰۰۴، ص ۳۵۱ .

۱۸. عدنان ابو عامر، المخططات الاستيطانية في القدس - السياسات والآثار. <http://www.alquds-online.org/index.php?s=17&ss=17&id=330>
۱۹. شهرکهای کرانه باختری ۹۱ درصد از کل شهرکهای سرزمینهای اشغالی ۱۹۶۷ را در بر می گیرد که ۸۶/۹۲ درصد از مساحت منطقه عمرانی شهرکهای یهودی نشین را شامل می شود.
۲۰. نصرت الله تاجیک، سرزمین بیت المقدس و امام خمینی، حضور، بهار ۱۳۸۳، شماره ۴۸
۲۱. عدنان ابو عامر، المخططات الاستيطانية في القدس - السياسات والآثار
۲۲. سلافه حجاوی، پیشین.
۲۳. براق مرکب حضرت رسول (ص) در شب معراج بود که مسافت بین مکه تا بیت المقدس را پیامبر با آن پیمودند. از این روز مسلمانان دیوار غربی حرم مسجد الاقصی را دیوار براق نام نهادند. این دیوار در بین یهودیان به دیوار ندبه مشهور است و آن را بخشی از هیکل سلیمان می شناسند و برای آنان نیز مقدس است. درگیری شدیدی میان مسلمانان و یهودیان برای تصاحب دیوار براق در سپتامبر ۱۹۲۲ (شهریور ۱۳۰۱) روی داد که از آن به انقلاب براق یاد شده است.
- <http://fa.wikipedia.org/wiki/>
۲۴. ضمیمه روزنامه اطلاعات، ۴ بهمن ۷۶.
۲۵. سلب الاراضی و سياسة الاستيطان الاسرائیلی فی الضفة الغربية، فصلنامه الدراسات الفلسطينية، تابستان ۲۰۰۲.
۲۶. طبق داده های اسرائیل در کرانه باختری و نوار غزه ۱۴۱ شهرک وجود دارد و تصاویر ماهواره ای ۲۸۲ ناحیه یهودی نشین در کرانه باختری شامل بیت المقدس شرقی و ۲۶ ناحیه را در نوار غزه نشان می دهد. (کریمی ناصری، پدیده انتفاضه و مهاجرت شهرک نشینان، ضمیمه فصلنامه مطالعات خاورمیانه شماره ۳۱ ص ۱۹)
۲۷. کریمی ناصری پرویز، پدیده انتفاضه و مهاجرت شهرک نشینان، ضمیمه فصلنامه مطالعات خاورمیانه شماره ۳۱ به نقل از نشریه مطالعات فلسطین دوره ۳۱ شماره ۲، زمستان ۲۰۰۲.
۲۸. ضمیمه روزنامه اطلاعات، پیشین.
۲۹. رایبسون گلی، اسرائیل و فلسطینی ها: میوه های تلخ یک صلح برتری جویانه، ترجمه بیژن اسدی، فصلنامه مطالعات منطقه ای، جلد هشتم، ۱۳۸۰، ص ۶۵.
۳۰. نبیل محمود السهلی، قدس و خطرهای یهودی سازی آن،
31. <http://www.irna.ir/view/fullstory/?NewsId=1022694>
۳۲. ارونسون، جفری، اسرائیل تبنی القدس الكبرى فی موقع المدینه الخالده، مجله الدراسات الفلسطينية، شماره ۱۹، تابستان ۱۹۹۴، ص ۱۱۳.
۳۳. منبع فوق، ص ۱۱۴.
۳۴. عدنان ابو عامر، المخططات الاستيطانية في القدس - السياسات والآثار <http://www.alquds-online.org/index.php?s=17&ss=17&id=330>
35. <http://www.irna.ir/view/fullstory/?NewsId=1022694>
۳۶. با عقب نشینی رژیم صهیونیستی از نوار غزه این شهرکها تخلیه و سپس ویران شدند.
۳۷. خالد عاید، پیشین، ص ۳۷۷. شهرک نشینان غزه که بعضاً عدد آنها را ۷۵۰۰ نفر اعلام می کردند پس از عقب نشینی رژیم صهیونیستی از غزه، به سایر مناطق اشغالی انتقال داده شدند.
۳۸. عدنان ابو عامر، المخططات الاستيطانية في القدس - السياسات والآثار <http://www.alquds-online.org/index.php?s=17&ss=17&id=330>
۳۹. مجله زهرة المدائن.

۴۰. شیوه‌های یهودی سازی قدس اشغالی، مترجم: پریسا عظیمی.

41. <http://ghasir.blogfa.com/post-16.aspx>

42. <http://www.irna.ir/view/fullstory/?NewsId=1022694>

43. <http://www.irna.ir/view/fullstory/?NewsId=1022694>

۴۴. او در آفریقای جنوبی از پدر و مادری آلمانی بدنیآ آمد و بعد ها از علمای بزرگ مسیحی انگلستان شد. او از کمک کنندگان به فقرای یهود در اروپای شرقی و مشوقین مهاجرت آنها به فلسطین برای شهرک سازی زیر نظر انگلستان بود. (امین عبدالله محمود، پیشین، ص ۲۷).

۴۵. روزنامه یدیعوت آحر نوت، ۱۹۷۲/۶/۱۴.

